

Kommentteja kirjaan Hyytinen & Rouvinen (toim.) ”Mistä talouskasvu syntyy?”

Mistä talouskasvu syntyy?

*Hyytinen, Ari ja Rouvinen, Petri (toim.),
Taloustieto Oy, Helsinki 2005*

Erkki Liikanen

Pääjohtaja

Suomen Pankki

Talouskasvun mysteeri askarruttaa taas monia. E. Helpman, kasvatutkijoista tunnetuimpia, antoi jopa sen äskettäisen, mainion kirjansa nimeksi (Helpman 2004). Miksi näin?

Sytä kasvun mysteerin paluuseen esityslistoille on monia. Yksi syy oli se, että Lissabon-prosessin aikana Euroopassa jouduttiin analysoimaan paljon entistä syvemmin Euroopan ja Yhdysvaltojen kasvuerojen kehitystä. Vuodet 1973–1995 olivat Yhdysvalloissa itse asiassa hitaan kasvun aikaa. Öljykriisin jälkeen tuottavuuden kasvu hidastui ja myös investoinnit laskivat. Benjamin Friedman analysoi tätä vaihetta laajasti syksyllä ilmestyneessä kirjassaan (Friedman 2005). Kun Euroopassa investoinneilla korvattiin työvoimaa, tuottavuus kasvoi nopeammin kuin Yhdysvalloissa, mutta myös työttömyys jäi korkeammalle. Yhdysvaltain kasvu oli tässä vaiheessa työvoima-, Euroopan taas pääomaintensiivistä.

Kokonaiskuva kuitenkin tunnetulla tavalla muuttui 1990-luvun puolivälissä. Yhdysvaltojen tuottavuuskasvu kiihtyi ja Euroopan hidastui. Vei kuitenkin paljon aikaa, ennen kuin muutos ja sen syyt tulivat päättäjien – ja miksei myös useimpien tutkijoiden – tietoon (Jorgenson ym. 2005). Lissabonissa maaliskuussa 2000 ei puhuttu vielä mitään tuottavuuden kasvun ongelmasta. ICT-vallankumous oli vahvasti esillä, mutta ei se, miten ICT ja sen käyttöön-otto vaikuttavat tuottavuuden kasvuun. Lissabonin huippukokouksen tavoitteena oli vauhdittaa Euroopan talouden kasvua. Mutta silloin, maaliskuussa 2000, ei tuottavuusongelmaa vielä nähty, vaan se nousi esityslistalle vasta myöhemmin, eikä silloinkaan vaivatta.

Paria vuotta myöhemmin valmistui tutkimuksia, jotka komission yritystoiminnasta vastaavat olivat tilanneet Groeningenin yliopiston professori Bart van Arkin johtamalta tutkimus-

ryhmältä (mm. van Ark ym. 2003). Analyysin syvetessä 1990-luvun puolivälin muutos tuli näin laajemmin tietoon. Osoittautui, että Yhdysvaltain tuottavuuden kasvun kiihtyminen perustui ICT-teollisuuden ja tietotekniikkaa käyttävän palvelusektorin tuottavuuden nousuun. Euroopassa taas ICT-teollisuuden osuus taloudessa oli vähäisempi ja palvelujen tuottavuuskehitys heikko.

Kun näitä tuloksia esiteltiin komissiossa vuosikymmenen alussa, puheenjohtaja Romano Prodi, tuotantotalouden professori, totesi, etteihän se näin ole: tuottavuuden kasvu Euroopassa on USA:ta nopeampaa. Prodi oli talouskysymyksistä yleensä hyvin informoitu, eikä ollut edes yksin tuon näkemyksensä kanssa. Vuosien 1973–1995 kuva oli iskostunut monien mieliin, eikä hevin väistynyt.

Lisääntynyt tietoisuus palvelusektorin tuottavuuskehityksen jälkeensä jääneisyydestä yhtäältä ja komission vahva missio sisämarkkinoiden syventämiseksi toisaalta tuottivat sitten tärkeän ehdotuksen. Prodin komissio teki esityksen palveludirektiiviksi, jolla haluttiin lisätä kilpailua Euroopassa ja näin vauhdittaa palvelusektorin tuottavuuden kasvua. Ehdotus on sittemmin edennyt takkuisesti, mutta asian tärkeys on entinen.

Euroopan keskuspankki on juuri tuottanut laajan Seitsemännen rakenneraportin, jonka otsikko on ”Kilpailu, tuottavuus ja hinnat euroalueen palvelusektorissa”. Tämä raportti vahvistaa edelleen sitä käsitystä, että palvelusektorin kilpailullisuus on avainasemassa tuottavuuden ja kasvudynamiikan lisäämisessä.

Tekes on tehnyt arvokkaan kontribuution suomalaisen kasvukeskusteluun rahoittamalla tutkimushankkeen talouskasvun lähteistä. Monet suomalaisen kasvututkimuksen asiantuntijat ovat osallistuneet sen tuloksena synty-

neen ”Mistä talouskasvu syntyy” -teoksen laatimiseen. Kirjassa käydään perusteellisesti ja useaan kertaan läpi uusklassista ja endogeenisen kasvun teoriaa. Solow, Lucas ja Romer tulevat kyllä tutuksi. Toisto ei kuitenkaan haittaa, vaan se päinvastoin tukevoittaa teosta ja antaa eri artikkeleille yhteisen juonen.

Kirjan toimittajien Ari Hyytisen ja Petri Rouvisen johdanto kokoaa palaset paikalleen. Sen päälle Rouvinen tuo omalla esseellään ajankohtaisen lisän asettamalla paljon huomiota saaneet kansainväliset kilpailukykytutkimukset oikeisiin mittasuhteisiinsa. Sen jälkeen luku luvulta kumuloidaan analyysia, mutta mysteerilekin jää sijansa. Parhaimmillaan kirja on erinomainen käsikirja päättäjälle. Kasvun tekijöitä käydään läpi yksitellen. Kirja referoi laajasti kansainvälistä teoreettista keskustelua ja tutkimusta. Ja jo sellaisenaan se antaa arvokkaan panoksen kotimaisen analyysin ja päätöksen teon taustaksi.

Kun työvoima ei kasva tai jopa supistuu, kasvuun tarvitaan investointeja. Ja tarvitaan työvoiman laadun parantamista. Samalla kuitenkin havaitaan, että koulutuksen kasvukontribuution mittaamisessa yksilötasolla on suuria haasteita, vaikka intuitio koulutuksen merkityksestä on vahva. Ilmeistä kuitenkin on, että määrällisten panostusten lisäksi koulutuksen laadun merkitys korostuu. Pisa-tutkimuksen saavutukset ovat tärkeitä, mutta eteenpäin on päästävä, varsinkin korkeimman opetuksen laadun suhteen.

Kasvuun tarvitaan tutkimus- ja tuotekehityspanoksia ja innovaatiopolitiikkaa. Tämän kirjan mukaan innovaatiopolitiikka ei ole syrjäyttänyt, vaan pikemminkin lisännyt yksityisen sektorin tutkimuspanoksia. Mutta muun kuin tutkimukseen suunnatun julkisen yritysrahoituksen suhteen kirjassa ollaan epäilevämpiä.

Pelätään, että virkamiespohjaiset yritystukipää-
tökset eivät voi olla markkinoiden valintoja
parempia. Intuitio tästä on vahva, tutkimustu-
loket jättävät kuitenkin vielä monta kysymys-
tä. Jos muut valtiontuet syrjäyttävät yksityisiä
investointeja ja vääristävät markkinoiden toi-
mintaa, tästä on tärkeää hakea konkreettisia
tutkimustuloksia, ja tarvittaessa sitten pyrittä-
vä vaikuttamaan EU:n valtiontukisääntöihin,
niissähän julkisen tuen rajat määritellään.

Tärkeintä on lopulta kokonaistuottavuus,
se kuuluisa resepti, joka on teknologiaa ja in-
novaatioita sekä organisaatioissa että proseseis-
sa.

Jos kirjassa on päättäjälle pettymyksiä, niis-
tä voi mainita ainakin yhden. Tutkimustulos-
ten referointi ja analyysi ovat vaikuttavia, mut-
ta toimenpidesuosituksukset ovat paljon ohuem-
pia. Tämä on usein ekonomistien ongelma;
ammattitaito on vahvaa analyysin puolella,
mutta jo tehtyjen tai suunniteltujen toimenpi-
teiden ja hallinnon tunteminen vähäisempää.
Siksi suositusten puolella päättäjälle ei synny
suuria Heureka-elämyksiä, vaan tuska jää. Näin
on esimerkiksi yrittäjyyden haasteen kohdalla.
Analyysi identifioi kyllä ongelman, mutta suo-
situkset eivät yllä analyysin tasolle. Moni saat-
taa sanoa *déjà vu*. Yrittäjyyden problematiikas-
sa riittää tämänkin kirjan kirjoittamisen jälkeen
taakkaa ja haastetta virkamiehille, poliitikoille
ja muille vaikuttajille, yhdessä ekonomistien
kanssa.

Tärkeä ja positiivinen poikkeus edellä val-
littamastani suositusten ohuudesta on kilpailun
merkityksen korostus. Lukija tulee vakuuttu-
neeksi, että kilpailun lisääminen on tuottavuu-
den ja kasvun ehto. Kilpailun lisääminen tuo
ensin tuskaa, mutta luo kuitenkin talouteen
dynamiikkaa. Ensin hinnat putoavat ja voitot
laskevat, sitten reaaliensiot ja kysyntä nousevat.

Se tuo työpaikkoja, investointeja ja kasvua.
Uudet ja tehokkaammat yritykset syrjäyttävät
vanhat tehottomat. Ja vanhojen on tehtävä ko-
vasti innovaatioita säilyäkseen hengissä. Tämä
on luovaa tuhoa ja luovaa kasvua.

Yksi kilpailun siunauksellisuutta koskeva
varaus nousee kuitenkin kirjassa esille, ja se on
Suomessakin juuri vierailleen Philippe Aghio-
nin esittämä käännteinen U-käyrä. Siellä missä
kilpailu on heikkoa, sen lisäämisen myönteiset
vaikutuksen toteutuvat pian ja ovat merkittä-
viä. Mutta jossain vaiheessa voidaan tulla erit-
täin kilpailluilla markkinoilla tilanteeseen, jos-
sa innovaatiotoiminta hidastuu. Tämä riski ei
tänään ole oleellinen, mutta jokin merkki sii-
täkin on nähty. Mutta tätäkään ongelmaa ei voi
hoitaa hallituksen interventioilla, ellei nyt nor-
maalia patenttisuoja lasketa sellaiseksi.

Suosittelen kirjaa kaikille päättäjille. Se kir-
kastaa ja syventää analyysiä. Siitä on paljon iloa
myös heidän puheidensa kirjoittajille, olivat
näitä sitten päättäjät itse tai muut. Kirjasta riit-
tää paljon hyödynnettävää ainesta. Ja aina py-
syy oikealla kartalla. □

Kirjallisuus

- Helpman, E. (2004): *The Mystery of Economic Growth*. Harvard University Press.
- Friedman, B. (2005): *The Moral Consequences of Economic Growth*. Knopf.
- Jorgensen, D., Ho, M. ja K. Stiroh (2005): *Information Technology and the American Growth Resurgence*. MIT Press.
- van Ark, B., Melka, J., Mulder, N., Timmer, M. ja G. Ypma (2003): *ICT Investments and Growth Accounts for the European Union*. Groeningen Growth and Development Centre Research memorandum GD-56.